

Narratív fikciók referenciális értelmezésének funkcionális pragmatikai megközelítése

Tátrai Szilárd

ELTE BTK Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

Az előadás narratívák referenciális értelmezésének kérdését a funkcionális (azon belül társas) kognitív nyelvészet kiindulópontjából (l. Croft 2009) fogalmazza újra. A referencialitást a közös figyelem interszubjektív folyamatával összefüggésben értelmezve (l. Sinha 1999, Tomasello 1999) azt a kérdést helyezi középpontba, hogy mi és hogyan irányítja a befogadók figyelmét akkor, amikor megkíséreljük megérteni a különböző történeteket, köztük az olyan narratív fikciókat, mint amilyen a *That Will Be Fine [És az jó lesz]* William Faulkner-től vagy a *Szerelem a palackban* Szerb Antaltól. Olyan értelmezői modell kidolgozására tesz javaslatot, amely a narratív diskurzusokban történetként megjelenő referenciális jelenet megértését a történet fizikai világának (tér- és időviszonyainak), társas világának (személyközi viszonyainak) és mentális világának (a szereplők mentális állapotainak) a megjelenítésével, illetve feldolgozásával kapcsolja össze (l. Tátrai 2011, vö. Verschueren 1999). A modellt pragmatikai érdekelttségűvé teszi, hogy a történet világának a megteremtésében központi szerepet tulajdonít a kontextusfüggő kiindulópontok két alaptípusának (l. Sanders–Spooren 1997): a referenciális központnak, amelyből kiindulva végezhető el a történet térbeli és időbeli, valamint a személyközi viszonyainak a szituatív lehorgonyozása; valamint a tudatosság szubjektumának, amelyből kiindulva a történet szereplőinek tudati folyamatai válnak megfigyelhetővé a közös figyelmi jelenetként funkcionáló narratív diskurzus résztvevői számára. A felvázolt modell alkalmazhatósága mellett az említett Faulkner- és Szerb-novella pragmatikai érdekelttségű elemzésével érvel, kiemelt figyelmet fordítva az ironikus értelmezések lehetőségeire.

Hivatkozások

- Croft, William 2009. Towards a social cognitive linguistics. In: Evans, Vyvyan – Poursel, Stephanie (eds.): *New directions in cognitive linguistics*. Amsterdam: John Benjamins. 395–420.
- Sanders, José – Spooren, Wilbert 1997. Perspective, subjectivity, and modality from a cognitive point of view. In: Liebert, Wolf-Andreas – Redeker, Gisela – Waugh, Linda (szerk.): *Discourse and perspective in cognitive linguistics*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. 85–112.
- Sinha, Chris 1999. Grounding, mapping and acts of meaning. In: Janssen, Theo – Redeker, Gisela (eds.): *Cognitive Linguistics: Foundations, Scope and Methodology*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter. 223–255.
- Tátrai Szilárd 2011. *Bevezetés a pragmatikába. Funkcionális kognitív megközelítés*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Tomasello, Michael 1999. *The cultural origins of human cognition*. Cambridge MA, London: Harvard University Press.
- Verschueren, Jef 1999. *Understanding pragmatics*. London, New York, Sydney, Auckland: Arnold.